

އައްސުލްޠާން ޢަލީ (6 ވަނަ) ސިރީ އައުދަ ސުވާދާކަ ކައްތިރި މަހާރަދުން

ނަންފުޅު: އައްސުލްޠާން ޢަލީ (6 ވަނަ.)

ލަގަބު ނަންފުޅު: ސިރީ އައުދަ ސުވާދާކަ ކައްތިރި ބަވަނަ މަހާރަދުން.

ބައްޕާފުޅު: ހަމަންކަރައިގެ އައްސައްޔިދު އަބްދުއް ރަޙްމާން ދޮރިމެނާކިލެގެފާނު. (އަލްވަޒީރު ހުރު އަޙްމަދު އަބްދުއްރަޙްމާން)

މަންމާފުޅު: އަރިއައްތޫގެ ފުރިދު ސިއްތި ކަނބަޑިދި ކިލެގެ

ބޭފުޅުން: ސިއްތި މާވާ ރަނިކިލެގެފާނު، ކުޑަކަލަނގެފާނު، ކުޑަކަލާފާނު.

ރަސްކަންކުރެއްވި: 965ހ. ވަނަ އަހަރު (1558މ.) ޖުމާދަލްއޫލާ 2 މަހާއި 15 ދުވަސް

ޢަލިރަސްގެފާނު ޒިޔާރަތް (1950 ގައި)

އައްސުލްޠާން ޢަލީ ސިރީ އައުދަ ސުވާދާކަ ކައްތިރި މަހާރަދުންނަކީ އަލްވަޒީރު އަބްދުއްރަޙްމާނާއި ފުރިދު ސިއްތި ކަނބަޑިދިކިލެގެ ގެ ދަރިކަލުންނެވެ. ރަސްކަމަށް އިސްވެވަޑައިގަތުމުގެ ކުރިން މިރަދުންގެ ނަންފުޅަކީ، ޢަލީ ރަންނަބަނޑޭރި ކިލެގެފާނެވެ. އަވަހާރަވީ އިންޖެހާގެ ގޮވާއިން އައި ޕޯޗުގީޒުންގެ ކިބައިން ހަމަލާ ދިފާޢުކުރައްވަމުންދަނިކޮށެވެ.

ޢަލީ ރަސްގެފާނު ކައިވެނިކުރެއްވި ބޭފުޅުންގެ ތެރެއިން ނަންފުޅު އެނގޭ ބޭފުޅަކީ ހިލާލީ ދަރިކަލުން ވަޑައިގެންނެވި އައްސުލްޠާން ކަލޫ މުޙައްމަދު ރަސްގެފާނާއި ބޮޑުކިޔަރަނިންގެ ދަރިކަނބަފުޅުން އައިޝާ ކަނބާފާނު (ނުވަމަ ކަނބާ އައިޝާ) އެވެ. ކުޑަކަލަނގެފާނާއި އަދި ކުޑަކަލާފާނުގެ މަންމާފުޅަކީ އެހެން ބޭފުޅެކެވެ. ޢަލީ ރަސްގެފާނުގެ ބޭފުޅުންގެ ތެރޭގައި ހިލާލީ ސިއްތިމާވާ ރަނިކިލެގެފާނާއި ކުޑަކަލަނގެފާނާއި ކުޑަކަލާފާނު ކަމަށް މައުލޫމާތު ލިބިފައިވެއެވެ. މި ބޭފުޅުންގެ ތެރެއިން ސިއްތިމާވާ ރަނިކިލެގެފާނު ކައިވެނިކުރެއްވީ ބަނޑާރަވައިގައި ބޮޑުތަކުރުފާނެވެ. ކުޑަކަލަނގެފާނު ކައިވެނިކުރެއްވީ ކިޔުއްވި ބޮޑުތަކުރުފާނުގެ ކޮއްކޮފުޅު ހަސަން ތަކުރުފާނަށެވެ. 1602 މ. ވަނަ އަހަރު، ޕިރާޑް ދެ ލަވާލް ރާއްޖެ އައިއިރު، ޢަލީ ރަސްގެފާނުގެ ދަރިކަލަކު ހުންނެވި ކަމަށް ބުނާ ލިޔުއްވައިފައި ވެއެވެ. މިއީ ކުޑަކަލާފާނުކަމަށް ލަފާކުރެވެއެވެ.

ޢަލީ ރަސްގެފާނު ރަސްކަމަށް ދުވަސްވީއިރު ޕޯޗުގީޒުން ދިވެހިރާއްޖެއަށް ފޯނުވި، އުބައިދުލްލާގެ ބޮޑު އަދި ޕިންޓޯވާ ޖަސްކަރު އައިސް މާލެއާއި ހަމަލާދިނެވެ. މިހަމަލާކުރުގެ ކެޕްޓަނަކަށް ހުރީ ކެޕްޓަން ޖޯންއާލް ދަ ސިލްވޭރާ ދި އަންދްރާޑީ އެވެ.

މާލެއާ ދިމާވެގެން އައި ޕޯޗުގީޒުން މާލޭގެ ބޮޑު ބަނދަރުގައި ނަގާދެން މާލެއަށް ބޮޑުބެޑިން ހަމަލާދިނެވެ. ދޮން ފުރުމުން މާލޭގެ ބާރު ފޯސް ރާއްޖެއާއި ޖަވާބު ދިނެވެ. އަދި ދުޝްމަނުން މާލޭއަރަން ކުރަމުން ދިޔަ މަސައްކަތަށް ދިފާޢުން ހުރަސް އަޅަމުން ގެންދިޔައެވެ. ހަނގުރާމައިގެ ދުވަސްތަކެއް ދިގުވަމުން ދިޔައިރު ދުޝްމަނުންގެ ފުރިހަމަ ކާބޯތަކެއްޗާއި ބަޑިބޭހާއި އުޅަނދު މަދުވިއެވެ. އަދި ހަމަ މިވަގުތު ގިނަ ދުވަސްވީވެހެން ދިފާޢީ ޖަމާޢަތުގެ ބޭރުގައި ފެށް ދޯކެވެރިކަމާއި ހަމަނުޖެހުން އުފެދެމުންދިޔައެވެ. އެއްބަޔަކަށް ފެނުނީ ހަނގުރާމަ ހުއްޓާލައި އަމާންކުރުމެވެ. އަނެއް ބަޔަކަށް ފެނުނީ ހަނގުރާމަ ކުރުމެވެ. އެދުވަސްވަރު މާލޭގައި ހަމަނުޖެހުން ވިސްނުވެފައިވެއެވެ. ޤައުމީ ރޫޙުވަނީ ކުޑަވެފައެވެ. މިސްރައްކާތެރި ދަނޑިވަޅުގައި މާލޭގެ ދިފާޢުގެ ޒިންމާ ތަށްލީ ކަމަނާ ބޮޑުތަކުރުގެ ވެރިކަމަށް ހުރި ޢާދަތުރީ ބަރަސަން ވަތަ ބަސްޓޭރިޔަކަރުގެން ދުރުވެ، ޔަރިމީ މާލެރަށުން ނުކުންނަވާކަމަށްވެސް، ދުޝްމަނުން ޖެހި ކަނޑު އެއްގަމަކަށް ބޭނުން ކައިރި ދޫނިދޫ އާނާ އެއްގަމައިގައި ޖަހާނުކަމަށެވެ. ޢަދުލުވުންގެ އެއްގަމަކުން ޖެހި ހުރި އާނާ މަރުވުޖެހެކަން ދެނިތީ ހަމަބަރު މީހުން އައިސް ރަދުން އަރިހުގައި އުވާހަކަ ނުދަދުނުވަނިސް އަމާން ނުދަގުތުއްވުމެވެ. ބަހާވަނުކަމަން ތަނުގާކުރުން ތިތި ބައިކު އައިސް ރަދުންނަން ދުނުތުވަނުކަމުރަސް ރަދުންގެ އަދުރުތުވާ ނުތި ބޭރު ކާއްޖެބޮޑުކަން ކަސްމެފެސް ބައިކު އަމާން ދިރި ނުތިކަމަށެވެ. ދުރުން، ދުޝްމަނުންގެ ބޭރެގެ ހަތަރުއާޔަގައި ރަދުންނަން އިވިވެއިގައި މާލޭގެ ހުޅަނގު އައްޑުކާރަން ފުރުކޮޅުގެން ފޯރި ހަތަރުވެ. (ޖިނަގަމާ އިބްރާހީމް ބުޑުފުޅުގެ ތިލްމެޑުން)

ފަޅިސްވިއިރު އުމުރުންގެ ބަޔަކާއި ސުލްޠާނަށް ހިތްވައިގެން މާތްގެ ހުރަސް އުމުރު ފަރާތު އަތިރިއަށް ބޮޑުދިނެއް ފަތައިބަތިލެވެ. ޢަލީ ރަސްގެފާނު އުމުރުނާ ހަނގުރާމައަށް ފަސްކުރިނުރާއިގެން ނުކުމެވަޑައިގަތެވެ. ރަސްގެފާނު ކަނޑެ ހިއްޖަވައިގެން ފަސްކުރިނުގެ ފިރިހެނުންގެ ގޮތުން ހިނގާފާވަޑައިގެން ޢިދު މިސްކިތާ ހަމައަށް ވަޑައިގެންފައި އަސްކަރިވަޑައިގެން ފަހަތު ބޮޑުފިއިރު، ބޮޑުވަޑިހާއި ހަތިހުންކުރު އެކަކާ ނޫން އެއްވެސް ފަހަރެއްގެން ހިސާބެއްގައެވެ. ދެން ޢަލީ ރަސްގެފާނު އެކު މީހުންނާއިގެން ދުޝްމަނުންގެ ކުރިމައްޗަށް ނުކުމެވަޑައިގެން، މިގޮ ތެން ބޮޑުވެން ކަނޑެއާއި އައްޑަނަ ހިއްޖަވައިގެން އުމުރުންނާ ހިތްވަރާއި ހަމަލާދީވޭވެ.

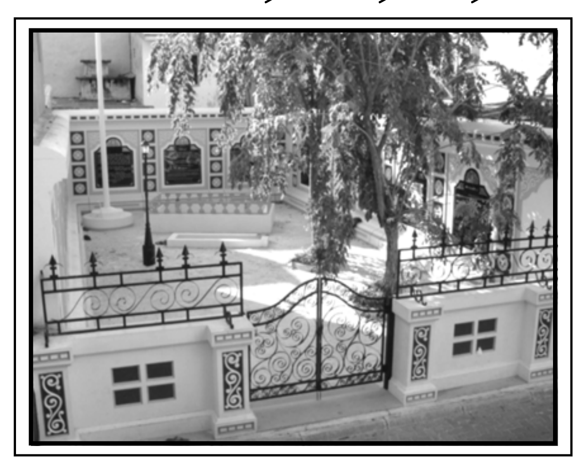
ޕޯޗުގީޒުންގެ ތަށްވާރުން ބަޑިޖަހަން ފެށިއެވެ. މިޖެހި ބަޑީގެ އުންޑަގޮޅުން ރަސްގެފާނުގެ އަރިހުގައި ތިބި އަނެއް ދަރުޖަހުންވެސް ސަލާމަތްވެއްޖެއެވެ. މިބުރުގުން ޝަހީދުވެވަޑައިގެންފައި ވަނިކޮށް ފުރިގެން، އެތިން ބޯފުޅުން އަވަހަށްފުރައި ތިއްބެވި ތަނުގައި ފަސްދާނުލީއެވެ. އަދި ފަސްދާނުލެވުމަށްފަހު އެތަން ވަށައިގެން ބޮޑެތި ގަލު ޖައްސައި ފުރާއި ފަރާއިން ގަދައަށް ހުރިއެވެ. ބޮޑުގޮތުގައި އެއިރު ކަނޑުގެ ދޮރުގަނޑު ފަރުވަރަވައިގެން ހިނގަހިނގާ އުޅުއެވެ. މާލޭގައި ހިމި ދުވަސް ފަހަރުގަދަކަން އުމުރު ދިޔަ، އެދަރުކާރިއްގެ ގޮތުން މާފަރަށް ބަޑިޖެހިގަތި، އެއިރު ހުންނެވި ރަސްކަލަފާނު އަވި ރަސްގެފާނު ޖާގަގައި ވަޑައިގެންނެވިއެވެ.

ދެން ޕޯޗުގީޒުންގެ މީހުން މާލޭގެ މައްޗަށް ފައިބައި އެބައިމީހުންގެ މަރުކަޒު މާލޭގެ އެތެރެ ފަރާތުން މާފަންނުގައި ގާއިމުކޮށްފިއެވެ. މިތަނަށް އެޖަމާވެގައި ދެން އޭނާ މަގަށް ދިރި ފަހަތަށް ޖަހަންދޮރުން ދިވެހިން "އަނިޔާވެރިއަނިޔާވެރިން ގަޑު" ގެ ނަމުންނެވެ. ރައްޔިތުގެ އުނިއުނި ތަންތަނުން ޕޯޗުގީޒުން އެމީހުންގެ އިސްތިޢުމާރު ޤާއިމުވިއެވެ. އަދި ރަސްގެފާނު އަވަހާރަވެ، ޕޯޗުގީޒުން މާލެ ހިފީ ހިޖުރައިން 965 ވަނަ އަހަރުގެ ޝަޢުބާން މަހުގެ 1 ވަނަ ދުވަހުއެވެ. މީލާދީން އެއީ 1558 ވަނަ އަހަރުގެ ފެބުރުއަރީ މަހުގެ 19 ވަނަ ދުވަހެވެ.

ޕޯޗުގީޒުންގެ ދުވަސްވަރަކީ ދިވެހިރާއްޖެ ދުޅަ ވަރަށް ބިރުވެރި ނާމާން ދުވަސްވަރެކެވެ. ދިވެހިންގެ ވަރަށް ގިނަ ބައިވަރު މަރައި އިސްލާމުންގެ ތާރީހުގައި "ކަޅުދުވަސް ބަޔާންވެގެން" ދިޔަ ދުވަސްވަރެކެވެ. މިގޮތުގެ މައްޗުން 15 އަހަރު ދުވަސް ވޭތުވެދިޔައެވެ.

ޕޯޗުގީޒުން ރާއްޖެ ހިފުމަށް އަންނަން ފެށުމުގެ ކުރީކޮޅަކީ، ދިވެހިރާއްޖެގައި ރަސްކަލަކުކަންކުރެއްވީ ހިލާލީ ދަރިކޮޅުގެ 9 ވަނަ ރަސްގެފާނު، ދިވެހިރާއްޖޭގެ ކާއިލުބޮޑުގައި އުޅުނުން ހަމަސްޖުހުންބަކާއިގެ ބޮޑުގައި، އިސްޖެހާގައި މިތި ޕޯޗުގީޒު މީހުންގެ ގޮތަށް ވަޑައިގެން ނަބާވާރު ދިރާސާ ދިމުވަޑައިގެންނެވުމަކީ، އާގެކުރުން

އަލީ ރަސްގެފާނުގެ ޙަޔާތުގެ ތެރެއިން ފެނިގެންދާ ކަމަކީ ސިޔާސީ ކުރިއަރުވާނުލުމުގައި ވެސް ތަޢުލީމީ ދާއިރާގައި ވެސް ވަރަށް ގިނަ ކަންތައްތައް ކުރެއްވި ބޭފުޅެކެވެ. މިހަރުން އިސްޓިޔާގެ ކަރުކާރިއްސާއި ކާރިސާތަކުގައި ބޭނުންތެރި ކަމުގެ ފޮނިފިލާވަޅުތަކާއި، މާޒީގައި މިބިލް ނަސޭހަތް ދިނުމަށް ވެރިކަމުގެ ޢިނާޔަތްތަކާއި، އެއިސްގެ ރަސްގެފާނަށް ރައްޔިތުން މަރުވާން އަދި އެ ޒިޔާރަތް މާނަކުރުމަކީ ދަރިވަރުންގެ ތެރޭގައި ވެސް ހަމަ ކަމެކޭ، އަދި އެކަން ހިނގި ގޮތް ތަފްސީލުކޮށް މިނަން ހިނދު އަހަރުގެ ކުރީގައި ރަސްކަލަކު ރައްކާތެރިކުރުމުގެ ގޮތުން ވަކި މަސައްކަތެއް ކޮށްފައި ނުވެއެވެ. އެކަމުގެ ސަބަބުން ދިވެހި ޤައުމުގައި ދިވެހިރާއްޖޭގެ ވިޔަފާރީގެ ބައިވެރިން ހިތްވަރުން ކުރިއަށް ފޭބުނު ކަމާއިއެކު މިގޮތަށް ކުރެވުނީ ދިވެހި ކުރިއެރުމުގެ ތާރީހު ތަޢާރުފުކޮށްދިނުމުގެ ތެރެއިން ދިވެހިރާއްޖޭގެ ރާއްޖޭގެ ބާރު ރަސްކަލަކު މިނިވަން ކަމާއި ހިފެހެއްޓުމަށް ނިކުމެ މިނިވަންކަން ހޯދުމަށް ރަސްގެފާނު އެކު ވަނީ ވަޑައިގެންފައެވެ.

އަލީރަސްގެފާނު ޒިޔާރަތް (2004 ގައި)

މިހާރުސާރަކުރު އަންނަނިވި ޕޯޗުގީޒުންގެ ސިފައިންނާއި ރަސްގެފާނު ނަފުސުކަށް މާލޭގެ ބަނދަރަށް ބަސްވެން ރަސްގެފާނު ޝަހީދުވިއެވެ. ދިވެހިން މިބައިމީހުންގެ ބަޔަކާ ދިމާލުގައި ވަރަށް އަމާޒުވިއެވެ. ޕޯޗުގީޒުންނަށް ދިވެހިރާއްޖެ ހިފުމަށް އަލުން ރަސްކަލަކު ޖަހައި ކޮށް ވަނަ ފަރާތުއެވެ. މިފަހަރު ޕޯޗުގީޒުންނަށް ހުރިގެ ތަށްވާރަކުން ފުރަ ވަރުގަދަ ތަށްވާރަކާއި ހުރިއަށްފުރު މާދި

ޤައުމަށް ވޭތުވެދިޔަ ދުވަސްވަރު، ޕޯޗުގީޒުންނާ ދެކޮޅަށް ނިކުމެ ޖިހާދުކުރެއްވި ރަސްގެފާނާއި މޫސާ ބަވެފި ޒިޔާރަތަކަށްވާ ޕޯޗުގީޒު ބޮޑު ސިފައިން އަތުން ޝަހީދުވި ތަނުގައި ޝަހީދުވީ ރަސްގެފާނު ތަކުގެ ޒިޔާރަތް "އަނިޔާވެރި އަނިޔާވެރިން" ނަމަށް. މިހާރު ބޮޑުގޮތެއްގައި އަލީ ރަސްގެފާނުގެ ސަރުކާރުގެ ބަނޑުދުކުރުމާއި ޖާގަކީ ރަސްކަލަކު ކުރިން ގެންދެވިއެވެ.

މިއަދު ދިވެހިންނަށް ހޯދިފައި ވާ، ދިވެހިރާއްޖޭގެ ރާއްޖެ ނަގައިގެން ޕޯޗުގީޒު ތަރިކާ ނުހިނގަނީ "ނ ޕޯޗުގީޒުން ބޮޑުކަމެއް ދީ" ވިޔަފާރިކުރި ވީސްވެރިޔާ ދަތުރުކުރުމަށް ހިފީ މަސްއޫލު ކުރަނީ މިކަމާ ހިނދު މިއަދު ޕޯޗުގީޒު ފަރުދުން ކަނޑުގައި ހުރި ބަޑިތަކާއި ދިފާޢުކުރާ ގޮތުގެ ފެނިފައިވާ ދަރުމަވަންތަ ދަރިވަރުންނަށް ޒިޔާރަތް މިއަދު މިއަދުވެސް ޖާގަޔަށް ބަލާ ދޫކޮށްލައިފިއެވެ. ޕޯޗުގީޒުން ކުރުމުގެ ޢަސްކަރީ ދުވަސް 965 ހ. ވަނަ އަހަރު ޕޯޗުގީޒު ވިލާތެއް ގޮވައިގެން ޢަރިޝް މާލެ ހިފިއެވެ. އަދި ރަސްގެފާނު ޝަހީދުވެވަޑައިގެން މީލާދީން 1558 ވަނަ އަހަރުގެ ފެބުރުއަރީ 19 ވަނަ ދުވަހުއެވެ. ހިޖުރީގޮތުން އެއީ 965 ވަނަ އަހަރުގެ ޝަޢުބާން މަހުގެ އެއްވަނަ ދުވަހެވެ. އަދި ރަސްގެފާނަށް ވަޑައިގެންނެވި ފަހުމަސްދުވަސްތަކުގައި، އަޅުގަނޑު ދިވެހި ދަރިއަށްލާ. މާތްރަސްކަލާނގެ އެރަސްގެފާނު ފާސްކޮށްދެއްވާ ރަޙްމަތްފުޅުގައި ސަލާމަތް ކުރައްވާ ދަރަޖަ ނިޢުމަތް ދެއްވާށިއެވެ. އާމީން!

ދިވެހިބަސްފުޅި ތާރީހުގެ ހިސާބުގެ ކަރުދާސް ތެރެއިން ވަންނަ، މާލެ، ދިވެހިރާއްޖެ 2005މ.